

програм підтримки. Залучення бізнесу до соціальних ініціатив через корпоративну соціальну відповідальність створює додаткові можливості для допомоги сім'ям з дітьми.

✓ По-четверте, критично важливою є підготовка кваліфікованих кадрів для роботи з дітьми та їхніми сім'ями, які зазнали травми. Необхідні системні програми навчання та перепідготовки соціальних працівників, психологів, педагогів з урахуванням специфіки роботи в умовах війни та її наслідків.

Отже, соціальна підтримка сімей з дітьми в умовах війни в Україні здійснюється через комплексну систему державних, громадських та міжнародних механізмів. Незважаючи на значні виклики та обмеження ресурсів, система соціального захисту продемонструвала здатність адаптуватися до надзвичайних умов та забезпечувати базові потреби найбільш вразливих категорій населення. Ключовими досягненнями є цифровізація соціальних послуг, розширення переліку форм підтримки, розвиток психосоціальної допомоги та адаптація системи освіти до воєнних умов. Водночас існують серйозні проблеми, пов'язані з недостатнім фінансуванням, географічною нерівністю у доступі до послуг та потребою у кращій координації.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану» від 14.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2193-20#Text>
2. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII
3. Психологічна підтримка та супровід дорослих і дітей у кризових ситуаціях: практикум / упорядники Т.Р. Браніцька, Л.О. Матохнюк, О.М. Шпортун. Вінниця, 2022. 131 с.
4. Яценко Л.В., Литвишко О.М. Проблема соціальної підтримки сімей, які потрапили у складні життєві обставини. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 55. Том 3. 2023. С. 170-173.

Віктор Ординович,
здобувач третього рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник: **Ганна Слозанська,**
доктор педагогічних наук, професор, завідувач
кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Тернопільський національний педагогічний
Університет імені Володимира Гнатюка

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ТА НЕДОЛІКИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВETERANІВ/ВETERАНОК В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД Й РЕКОМЕНДАЦІЇ

Постановка проблеми у загальному вигляді. У зв'язку зі значною тривалістю

російсько-української війни, особливостями воєнних дій, велику частину українського суспільства сьогодні становлять ветерани та ветеранки. На жаль, чисельність цієї категорії осіб щоденно зростає і за прогнозами Міністерства у справах ветеранів України до завершення воєнного стану може сягнути 5 млн. осіб [5]. Виходячи з того, що більшості ветеранів/ветеранок притаманні розуміння цінності життя, висока соціальна відповідальність, загострене відчуття справедливості, дотримання найважливіших принципів соціальної взаємодії, потреба самореалізації, визнання та гідного працевлаштування, саме вони є тим надзвичайно цінним людським капіталом, який, за умови формування відповідної державної політики щодо їх повернення до цивільного життя, може стати рушійною силою повоєнного відновлення та розвитку країни [4, с. 102].

Маємо визнати, що застаріле й недосконале законодавство щодо визначення статусу ветеранів/ветеранок, замінюючи матеріальними виплатами й пільгами пріоритети їх соціальної інтеграції, максимального поновлення в соціальних та економічних відносинах, сприяє формуванню ексклюзивного підходу до їх соціальної реінтеграції, відмежовуючи цю категорію населення у суспільстві [7, с. 47]. Саме тому сьогодні вкрай необхідними є нові, інклюзивні підходи до соціальної реінтеграції ветеранів/ветеранок, які б враховували їх реальні потреби та можливості. У формуванні цих підходів важливим є досвід країн, які пережили або переживають війни, мають значний досвід участі у бойових діях і сформували практики повернення та реабілітації ветеранів/ветеранок, їх реінтеграції в цивільне життя [3, с. 68].

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відповідно до Законів України «Про реабілітацію осіб у сфері охорони здоров'я» та «Про реабілітацію осіб з інвалідністю», кінцевою метою реабілітації є відновлення здоров'я людини до максимально можливого рівня життєдіяльності й досягнення її автономії (забезпечення можливості вести повноцінне, активне життя), адаптація до змін і підтримка в поверненні до суспільного життя [6]. На жаль, з 2014 року системи реабілітації та реінтеграції ветеранів/ветеранок в Україні практично не зазнали концептуальних змін, оскільки їм і надалі притаманні надмірна непрозорість, бюрократичність, а також брак поваги до особистості й гуманності. Велика кількість державних органів, які формують та реалізують ветеранську політику сприяє безсистемності, безвідповідальності та породжує множинність й копіювання механізмів надання послуг [5; 6].

Ще однією проблемою реінтеграції ветеранів/ветеранок є низька спроможність громад у їх довготривалій реабілітації. Розуміємо, що саме об'єднана територіальна громада покликана створити максимально сприятливі умови, за яких ветеран/ветеранка з інвалідністю або той, хто відновлюється після травми, зміг би адаптуватися до життя у звичайному середовищі. На жаль, більшість громад сьогодні не готові до повернення таких учасників бойових дій. Відсутність безбар'єрного простору, психоемоційної

підтримки родинам, нерозуміння потреб ветеранів/ветеранок, брак фахівців про роботі з означеною категорією осіб перешкоджають налагодженню їх відносин з родиною та соціумом і повноцінному поверненню до цивільного життя [1, с. 43; 7, с. 48].

Проаналізований нами закордонний досвід реінтеграції учасників бойових дій в цивільне життя є надзвичайно цікавим і можливим до використання в Україні. Місцеві програми соціальної реабілітації ветеранів/ветеранок, які діють в Ізраїлі, Хорватії, США, розробляються громадами та передбачають як матеріальну підтримку, так і заходи, спрямовані на розвиток й створення додаткових можливостей для цієї категорії населення, а саме: навчання чи перекваліфікацію, працевлаштування чи відкриття власного бізнесу.

Вартими уваги, на наш погляд, є також впровадження в громадах спеціальних програм роботи з родинами ветеранів/ветеранок і просвітницька робота зі спільнотою щодо комунікації з ними, механізмів попередження й вирішення конфліктів, способів задоволення потреб [2; 3, с. 62-64].

Найбільш поширеними реабілітаційними заходами, спрямованими на ефективне відновлення й адаптацію ветеранів/ветеранок до життя в громадах закордоном, є: фізична реабілітація (в громаді створюється реабілітаційний простір, організовується надання послуг з домашньої/побутової реабілітації); психологічна підтримка (здійснюється консультування й терапія, спрямовані на подолання наслідків травм, надається підтримка у відновленні самооцінки та самоповаги); забезпечення доступного житла (приводяться у відповідність до потреб ветерана/ветеранки домашні умови та побут); професійне навчання та працевлаштування, організація приватного підприємництва (здійснюється діагностика професійної придатності, створюються умови для отримання професійної освіти, підвищення кваліфікації, перекваліфікації, підбирається місце нової роботи чи надається допомога у відкритті власної справи); соціальна інтеграція (реалізуються програми з соціального залучення – створюються групи підтримки, клуби за інтересами, проводяться соціальна мобілізація та інші громадські заходи, що допомагають ветерану/ветеранці уникнути ізоляції); підготовка й підтримка родини та доглядальників (надається інформація та проводяться просвітницькі заходи, щодо налагодження сімейної взаємодії, визначаються потреби членів родини та методи їх задоволення чи надання допомоги); використання допоміжних технологій (наприклад, забезпечення засобами пересування (візками та ін.), що допомагає вести більш незалежний спосіб життя [2; 4, с. 103-105].

Отже, аналіз закордонного досвіду реабілітації ветеранів/ветеранок показує, що найбільш релевантним для України є підхід, за якого вона є чітко спланованою, системною і передбачуваною (здійснюється відповідно до стандартів і протоколів), а основна її частина відбувається за місцем проживання ветерана/ветеранки та за активної участі громади.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у обраному напрямі. Для розв'язання проблем реабілітації ветеранів/ветеранок російсько-української війни, необхідно: уніфікувати систему соціальної роботи з означеною категорією осіб на рівні держави та громади; створити конкурентний ринок якісних реабілітаційних послуг та єдиний маршрут, яким буде рухатися ветеран/ветеранка в системі реабілітації; посилити роль громад через розвиток їхньої спроможності щодо реалізації проєктів із розбудови реабілітаційних просторів для ветеранів/ветеранок, збільшення різновидів та доступності послуг задля їх повноцінного повернення до цивільного життя.

У перспективі вважаємо за необхідне дослідити можливості надання освітніх послуг ветеранам в умовах територіальних громад.

Список використаних джерел:

1. Горбенко С. В., Хома В. В., Шпанчук Г. В. Досвід адаптації військовослужбовців до цивільного життя в США. Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. Харків : ХУПС, 2014. Вип. 2. С. 42–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZKhUPS_2014_2_11
2. Гусак О. Г. Світовий досвід вироблення державної політики щодо формування міжпрофесійної мобільності військовослужбовців. Державне будівництво, 2008. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_1_75
3. Жиленко Р. В. Соціальна адаптація військовослужбовців у сучасній науковій літературі. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2019. Вип. 2 (45). С. 61–69.
4. Кондратенко О. О. Міжнародний досвід щодо забезпечення державної соціальної захисту ветеранів війни. Держава та регіони. 2018. № 1 (61). С. 102–106. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2018/20.pdf
5. Офіційний сайт Міністерства у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua/ua>
6. Реформа підтримки ветеранів. Урядовий портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/reformi/bezpeka-ta-oborona/veteran-support-reform>.
7. Слезанська Г., Горішна Н., Бибик Д., Криницька І. Соціальна підтримка ветеранів/ветеранок російсько-української війни та членів їхніх сімей у воєнний та повоєнний час // Social Work and Education. Vol. 10. No. 1. P. 47–62. DOI: 10.25128/2520-6230.23.1.5

Олександра Павленко,
здобувач першого рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Тернопільський національний педагогічний
Університет імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник : **Світлана Калаур,**
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи
та соціальної педагогіки,